

De LHBT voorlichtingsgroepen van Nederland

Schouten, Marinus; Blaauw, Joris

Deze publicatie kwam tot stand dankzij een financiële bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, dankzij de samenwerking tussen COC Nederland, EduDivers (kenniscentrum onderwijs en seksuele diversiteit), COC Amsterdam, COC Breda, COC Deventer e.o., COC Eindhoven en regio, COC Groningen/Drenthe, COC Friesland, COC Haaglanden, COC Kennemerland, COC Leiden, COC Limburg, COC Midden-Gelderland, COC Midden-Nederland, COC Nijmegen, COC Noord-Holland Noord, COC Noord-Oost Brabant, COC Tilburg, COC Twente Achterhoek, COC West-Brabant West en Tholen, COC Zeeland, Embrace Pink, LCC Projecten, COC Rotterdam, LNBi, Shout Wageningen, Stichting Outway en COC Zwolle.

Oktober 2011

Inhoudsopgave

1. Introductie	4
2. De LHBT voorlichtingsgroepen van Nederland	9

1. Introductie

Op 13 december 2010 zendt de Humanistische Omroep de documentaire “Help! Een homo in de klas” uit. Meer dan een jaar lang zijn voorlichters van COC Amsterdam gevolgd bij lessen en teamvergaderingen. De film laat doorschemeren dat de productie niet eenvoudig is geweest. Op één school mag niet gefilmd worden en, zoals de documentaire wel kan laten horen, is dit een school waar de komst van een (homoseksuele of lesbische) voorlichter veel onrust en negatieve gevoelens bij de leerlingen oproept. De camera gaat bij diverse groepen leerlingen langs. Er is te zien hoe divers, soms verrassend, soms schokkend, de reacties van leerlingen zijn. Er is ook te zien hoe voorlichters een weg banen om vooroordelen weg te nemen en hoe zij door middel van authentieke informatie proberen om leerlingen een stapje verder te brengen op weg naar acceptatie van seksuele diversiteit.

De documentaire laat vooral ook merken hoe voorlichters zich gelijkwaardig onder de leerlingen bewegen. Ze staan in beleving en taal dicht bij hen. Ze zijn met ze in gesprek: ze bieden de leerlingen allereerst ruimte om emoties en opvattingen te kunnen uiten en reageren daarop corrigerend of bevestigend vanuit hun persoonlijke levenservaring. Aan de gezichtsuitdrukkingen is te zien dat leerlingen (beginnend) respect opbrengen voor persoonlijke ervaringen. Het is hier waar, volgens het voorliggende rapport, de voorlichters hun sterkste kant waarnemen en tevens de meerwaarde van hun lessen ten opzichte van lessen van docenten zien. Het thema krijgt een gezicht. Zoals een leerling het in de documentaire verwoordt:

“Ik heb ook wel eens voorlichting gehad van hetero’s, maar dat was anders dan nu. Zij [de LBHT voorlichters] hebben die dingen gewoon meegemaakt. Zij weten wat die gevoelens van binnenuit zijn. Zij kunnen dit het beste beschrijven en naar buiten brengen.”

Deze publicatie beschrijft de organisatie van de groepen voorlichters in Nederland die dit moeilijke, ervaringsvolle en ook dankbare werk onder leerlingen op vrijwillige basis doen. Deze publicatie is een publieksversie van een uitgebreider rapport (Schouten en Blaauw 2011).

Aanleiding

In de tweede helft van 2009 besluit het ministerie van OCW dat het een goede stap vooruit zou betekenen voor de voorlichting over seksuele diversiteit in Nederland als de lokale groepen meer zouden gaan samenwerken. Op dat moment zijn 26 groepen in voorlichting actief. De meeste groepen zijn COC groepen, een aantal heeft een andere signatuur. Het ministerie wil dat alle groepen meer met elkaar gaan samenwerken op de terreinen van werving van voorlichters en scholen en perfectionering van de voorlichtingslessen. Meer

voorlichters, meer scholen, meer effect, meer inbedding – dat is het motto waaronder voorlichtingsgroepen ondersteund gaan worden in een tweejarig project. COC Nederland en EduDivers (kenniscentrum onderwijs en seksuele diversiteit) werken hierbij met elkaar samen.

Ondersteuning van de groepen

Uit onderzoek naar homoseksualiteit in het voortgezet onderwijs uit de afgelopen tijd blijkt dat er een grote noodzaak is om de tolerantie te bevorderen. In de psychosociale gezondheid van homojongeren is gedurende de afgelopen zestien jaar weinig ten goede veranderd (Kersten 1994, Keuzenkamp e.a. 2010) en homojongeren ervaren hun school als onveilig (Inspectie van het Onderwijs 2009a en 2009b), terwijl scholen (directeuren en functionarissen) vinden dat hun school veilig genoeg is (Dankmeijer e.a. 2009). Voorlichting door homo- en lesbische vrijwilligers wordt in Nederland al ruim dertig jaar aangeboden, maar heeft binnen scholen blijkbaar nog niet tot meetbare effecten geleid, hoewel bekend is dat er enige lokale onderzoeken zijn gedaan. Dat kan te maken hebben met het mogelijk geringe bereik (volgens Anne Kersten maakten 13% van de scholen in 1994 gebruik van voorlichtingen door vrijwilligers; volgens het voorliggende rapport komt in 2010 ongeveer 26% van de leerlingen tijdens hun schooltijd met voorlichting in aanraking, zie verder hoofdstuk 2). Ook kan het uitblijven van meetbaar effect te maken hebben met een gebrek aan aansluiting op reguliere les- en ondersteuningsprogramma's (zoals seksuele vorming, burgerschap en aanbod van de GGD en van onderwijsbegeleidingsdiensten). Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat “panel sessions” over homoseksualiteit effectief kunnen zijn, maar dat de manier waarop de sessies per doelgroep worden ingevuld en de rol van de voorlichters daarbij van belang zijn (Morin 1974; Green, Dixon and Gold-Neill 1993). Het is onduidelijk in hoeverre de Nederlandse voorlichtingsgroepen daarin gericht optreden. Hoe kunnen de groepen hun bereik vergroten? Hoe kunnen de lokale groepen doelen en methoden aanscherpen, zodat ze mogelijk meer effect bereiken? Hoe kunnen programma's van scholen en voorlichtingslessen nog beter op elkaar aansluiten? Dat zijn de vragen die de ondersteuning van de lokale groepen wil oppakken.

Ondersteuning van de lokale groepen dient daarom drie speerpunten te hebben. Allereerst dienen er meer voorlichters te komen, alsook meer scholen die voorlichters uitnodigen om gastlessen te verzorgen. Daarvoor is een landelijke marketingactie geschikt, maar ook directe (financiële) steun aan de voorlichtingsgroepen om lokale resultaten te kunnen behalen. Vervolgens zou een speerpunt moeten zijn dat scholen de voorlichtingslessen in een eigen programma inbedden, bijvoorbeeld verbinden met een eigen lesprogramma of beleid wat betreft seksuele diversiteit. De groepen dienen dan ondersteund te worden om te zien hoe zij inbedding doeltreffend op de agenda van de scholen kunnen zetten en ook andere LBHT (lesbische, biseksuele, homoseksuele, transgender) activiteiten in het onderwijs met hun voorlichtingslessen kunnen verbinden. Een derde speerpunt zou moeten inhouden

dat samen met de groepen gezocht wordt hoe zij met voorlichting nog meer effect kunnen bereiken. Deze drie speerpunten zijn omgezet in een tweejarig ondersteunend project.

Dit rapport

Om een dergelijke ondersteuning van de lokale groepen te beginnen, is het nodig de stand van zaken bij de groepen op te nemen. Een dergelijk onderzoek is 16 jaar geleden voor het eerst uitgevoerd (Dankmeijer e.a. 1994). De enquête van 1994 had vooral open vragen om de respondenten zoveel mogelijk ruimte te geven aan eigen invulling. De enquête van 2010 is samengesteld op grond van de vragen van 1994 en over het algemeen zijn de antwoorden op basis van de antwoorden uit 1994 *multiple choice* gemaakt. Dit zou het invullen vergemakkelijken en het onderzoek (kwantitatief) steunen bij het zoeken naar generieke kenmerken. Bij de meeste vragen konden de groepen onder 'anders' een afwijkende optie noteren. Sommige vragen bleven geheel open, zoals de vraag naar sterke en zwakke kanten.

De opzet van de enquête van 1994 was ingegeven door het marketingmodel van de 5 p's: product, prijs, plaats, publiciteit en personeel. De motivatie daarachter was om de groepen te stimuleren hun organisatie eens vanuit een andere invalshoek te bekijken: meer vanuit de marktgedachte welk aanbod zij scholen doen (en hoe ze dat zouden kunnen verbeteren), dan vanuit de missiegedachte die onder voorlichtingsgroepen doorgaans sterk leeft. Bovendien zou op basis van een dergelijk perspectief geanalyseerd kunnen worden hoe organisatie en aanbod verbeterd kunnen worden. De vragen van de enquête van 1994 zijn in 2010 vrijwel geheel overgenomen. Sommige vervielen, andere werden toegevoegd. Een aantal sociale wetenschappers heeft de enquête daarna kritisch bekeken en geamendeerd.

De respons

De enquête is uitgezet in augustus tot november 2010. Bijna alle groepen (op twee na) antwoordden op de enquête binnen tweeëneenhalve maand. Sommige groepen gaven aan dat ze het invullen van de enquête voor zichzelf een goede oefening vonden: ze werden erdoor gedwongen om over hun organisatie na te denken; ze vroegen of het een goed idee is dat zo'n reflectiemiddel ieder jaar wordt herhaald. Uiteindelijk hebben alle voorlichtingsgroepen in Nederland (op één na) de enquête geretourneerd.

De respons is niet altijd even volledig geweest. Soms hebben groepen op een bepaalde vraag geen antwoord gegeven. Het aantal groepen dat op een vraag heeft geantwoord, is aangegeven met de N-factor. Bijlagen (laatste vraag) zijn slechts door negen groepen meegestuurd. Bovendien is de aard van het materiaal dat de groepen hebben meegestuurd, divers: van draaiboek voor de organisatie tot overzicht van lesopzetten en werkvormen tot evaluatieformulieren. Omdat het karakter van het meegestuurde materiaal sterk

verschillend is, is besloten om het materiaal niet in de verwerking van de resultaten mee te nemen. Het rapport beschrijft alleen de perceptie van de coördinatoren zoals zij die in hun respons op de enquête hebben weergegeven. Bovendien betreft het de situatie van november 2010.

Verwerking en opzet

De respons op de enquête is in Excel verwerkt om de uitkomsten met elkaar te vergelijken en te categoriseren. Voor zover mogelijk zijn de uitkomsten in tabellen verwerkt. Daarnaast is het statistisch programma SPSS gebruikt om aanvullende verbanden te vinden. Antwoorden op open vragen zijn thematisch gecategoriseerd, maar daarna wel volledig opgesomd. Het volgende hoofdstuk beschrijft geanonimiseerd de belangrijkste conclusies.

Literatuur

Dankmeijer, P. (1994). *De organisatie van voorlichting over homoseksualiteit in Nederland. Verslag van een landelijke enquête over produktformulering*. Amsterdam: Empowerment Lifestyle Services

Dankmeijer, P., Olders, P. en Schouten, M. (2009). *Mooie Woorden. Onderzoek onder schoolleiders en zorgcoördinatoren naar homobeleid in VO scholen*. Amsterdam: Empowerment Lifestyle Services

Green, S., Dixon, P. and Gold-Neill, V. (1993). The effects of a gay/lesbian panel discussion on college student attitudes toward gay men, lesbians, and persons with AIDS (PWA's). *Journal of Sex Education and Therapy*. Vol. 19, No. 1, 1993, p. 47-63.

Inspectie van het onderwijs (2009a). *Anders-zijn is van iedereen. Gesprekken met schoolgaande jeugd over hetero- en homoseksualiteit*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs

Inspectie van het onderwijs (2009b). *Weerbaar en divers. Een onderzoek naar seksuele diversiteit en weerbaarheid in het onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs

Kersten, A. en Sandfort, T. (1994). *Lesbische en homoseksuele adolescenten in de schoolsituatie. Een inventarisatie van knelpunten, problemen en oplossingen*. Utrecht: Interfacultaire Werkgroep Homostudies

Keuzenkamp, S. (red.) (2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau

Morrin, S. (1974). Educational Programs as a Means of Changing Attitudes Toward Gay People. *Homosexual Counseling Journal*, Vol. 1, No. 4, October 1974

Schouten, M.A., en Blaauw, J. (2011). *De LHBT voorlichtingsgroepen van Nederland. Rapport 2010 in het kader van project "Meer voorlichters, scholen, effect en inbedding"*, Amsterdam: COC NL en EduDivers

2. De LHBT voorlichtingsgroepen van Nederland

Dit hoofdstuk benoemt en becommentarieert de belangrijkste bevindingen van het onderzoek naar de status van LHBT voorlichtingsgroepen in Nederland. Achtereenvolgens komen ter sprake: de organisatie van de voorlichtingslessen (paragraaf 1), de organisatie van de voorlichtingsgroep (paragraaf 2) en de inhoudelijke reflectie op voorlichting (paragraaf 3). Uiteraard overlappen sommige onderdelen elkaar wat betreft thematiek.

1. Van eerste contact naar les

1.1. Contact

De groepen geven aan dat zij het beste per e-mail bereikt kunnen worden (92%). Daarop volgende scores voor het bereik van de voorlichtingsgroep zijn: per vast telefoonnummer van de organisatie (54%) en per mobiel nummer van de coördinator of voorlichter (46%). Een online contactformulier doet het minder goed (31%).

Andersom, in het contact naar nieuwe scholen toe, moeten groepen het met name hebben van persoonlijke contacten: deze worden op 89% als feitelijk en op 77% als meest effectief beoordeeld. Brieven (35%) en bellen (35%) volgen in de rij van zowel feitelijke werving als waarvan de groepen menen dat ze het meeste effectief werken (genoemde percentages betreffen wat gemeend meest effectief is). Mailinglist, online registratieformulier, folders, affiches en advertenties scoren laag. Opvallend is dat bij wat men feitelijk eraan doet om nieuwe scholen te werven, de effectiviteit steevast lager wordt ingeschat. Het grootste verschil zien we bij mailinglist (feitelijk 42% en effectief 15%) en folders (feitelijk 39% en effectief 4%). Werven van nieuwe scholen valt tegen.

Bij het onderhouden van contacten met scholen waar men reeds voorlichting geeft, lijkt het initiatief meestal van de scholen zelf te komen. In 80% van de gevallen nemen de scholen zelf contact op, in 56% van de gevallen lijkt de groep dit zelf te doen en met 44% doet men het via de jaarlijkse mailing. Mogelijk wacht men in sommige gevallen de respons van de scholen op de mailing af. Het is onduidelijk of groepen scholen weer verliezen.

Verder valt op dat de contactpersoon op school meestal de docent is (92%). In iets meer dan de helft van de gevallen gaat het om de mentor (54%). Decaan en directie scoren op ongeveer een derde en functionarissen zoals schoolmaatschappelijk werker, zorgfunctionaris en vertrouwenspersoon, zitten rond de kwart.

Wanneer de groepen scholen benaderen, gebruikt men meestal argumenten in de trant van: we willen vooroordelen wegnemen, homoseksualiteit bespreekbaar maken en discriminatie

tegingaan (meer algemeen), maar ook: het gaat om de veiligheid van iedere leerling en docent op school, de tolerantie ten opzichte van LHBT-jongeren en de problemen die jongeren (nog steeds) met hun homoseksualiteit kunnen hebben. Minder genoemd worden: inbedding, ervaringsdeskundigheid van de voorlichters, dat men een doelgroepgericht programma kan aanbieden en dat men het schoolaanbod verrijkt.

Bij de werving van nieuwe scholen weten de groepen niet altijd waarom een school geen voorlichtingsles wil afnemen. In iets meer dan de helft van de gevallen weten ze het soms. Meestentijds, in de helft van de gevallen, krijgt men dan te horen “dat homoseksualiteit niet speelt”. In een derde van die gevallen zegt de school dat ze geen tijd heeft of dat het thema niet in het programma past. In minder dan een kwart van de gevallen zeggen scholen dat ze het thema zelf behandelen of dat men geen geld heeft om de voorlichting te kunnen betalen.

De redenen waarom scholen wél op het voorlichtingsaanbod ingaan, zijn verschillend. Bovenaan staan: de aanpak in het programma van de voorlichtingsgroepen, dat de school vindt dat het onderwerp bij kennis over de samenleving hoort (hetgeen mogelijk verband houdt met het feit dat de meeste voorlichtingslessen bij maatschappijleer worden gegeven) en vanwege een goed imago van de voorlichtingsgroep. Iets lager staan: incidenten op school als aanleiding, en dat men het thema belangrijk vindt voor de vorming van de leerling.

1.2. Flexibiliteit

Opvallend is dat groepen flexibiliteit van voorlichters vaak noemen, zowel ten negatieve als ten positieve. 65% van de groepen geeft aan dat voorlichters op de juiste tijden beschikbaar zijn en driekwart daarvan geeft aan dat dit ligt aan de flexibiliteit van de voorlichters (flexibele werktijden, onregelmatige diensten, studenten). Een kleiner percentage geeft dus aan dat voorlichters niet op de juiste tijden beschikbaar zijn, maar verhoudingsgewijs zijn dat er dan evenveel voorlichter niet beschikbaar vanwege gebrek aan flexibiliteit.

Fiftyfifty liggen de verhoudingen als het gaat om goede of slechte flexibiliteit van scholen: de groepen maken met de scholen goede afspraken of overleggen over alternatieve tijdstippen, of: scholen kunnen voorlichting roostertechisch vaak niet inpassen of ze worden steeds veeleisender wat betreft tijdstip.

1.3. Prijzen

De prijzen die groepen voor een les rekent, verschillen sterk van elkaar: van 10 tot 40 euro per lesuur. Per dubbeluur verschillen de prijzen even sterk: van 40 tot 75 euro. Ook per dagdeel rekent men verschillend: van 30 tot 50 euro. Om tot een prijsafpraak te komen, is de relatie met de school bij de groepen het sterkst bepalend. Bij bijna al die gevallen heerst

ook een zekere angst dat scholen afhaken als de groep voor de voorlichting een te hoge prijs zou vragen. De vraag is of dit gegrond is. Weliswaar wijst in minder dan een kwart van de gevallen een school het voorlichtingsaanbod af omdat men geen geld zou hebben (vraag 41). Maar onduidelijk is nog wat er valt onder het gevraagde bedrag: reiskosten, onkosten en overig, of worden reiskosten bijvoorbeeld apart gerekend. Bovendien laat de volgende vergelijking zien dat de veronderstelling dat scholen afgeschrikt worden door de prijs, onhoudbaar is. In onderstaande tabel is een combinatie gemaakt van de prijs per voorlichting en het aantal voorlichtingslessen.

Bereik / prijs (in €)	10-15	15-35	35-75	Totaal
Max 500	1 (50.0)	-	1 (50.0)	2
Max 2500	1 (50.0)	4 (57.1)	1 (50.0)	6
Max 10000	-	3 (42.9)	-	3
Totaal	2 (100.0)	7 (100.0)	2 (100.0)	11

Tabel A: Combinatie prijzen en bereik

Gevolgtrekking blijft lastig, omdat de totale N klein is. Het lijkt er echter op dat groepen die 15-35 euro vragen de meeste voorlichtingen verzorgen. Dit blijkt wanneer de getallen in de rij 'max 2500' worden vergeleken. Het is niet strikt te bewijzen, maar de hypothese dat scholen door de prijs afgeschrokken worden, lijkt niet houdbaar (analyses op de prijzen voor 2 lessen laten hetzelfde beeld zien). Voorlichters zouden aan scholen expliciet kunnen vragen of de prijs een drempel is.

Na de relatie met de school volgen voorlichters, subsidie, begroting en kostprijs als overwegingen bij het bepalen van de prijs. Wat betreft voorlichters kijkt één groep naar hun niveau, maar in de andere gevallen betreft de overweging dat het om een summiere vergoeding gaat. Als groepen hun voorlichters een vergoeding geven, gaat het ook meestal om een reiskostenvergoeding.

Bekostiging van de vergoedingen komt voor de helft uit de buidel van scholen. Iets minder dan de helft komt uit eigen middelen. Vanuit subsidie wordt niet veel verkregen: vanuit de gemeente voor 28% structureel en 16% op projectbasis, en vanuit de provincie voor 8% structureel en 8% op projectbasis. Een vergoeding vanuit de gemeente die direct gerelateerd is aan het aantal vrijwilligers gebeurt nergens.

1.4. Doelgroep

Groepen geven hun meeste voorlichtingen aan havo/vwo/gymnasium (92%). Vmbo-klassen scoren van 69% tot 85%: het hoogst scoort hierbij vmbo zorg en welzijn. Ook bij de mbo opleiding scoort zorg en welzijn het hoogst (50%) ten opzichte van mbo economie (31%). Basisonderwijs scoort minder dan een kwart. Voorlichting op lerarenopleiding scoort op 12 tot 19%.

Een redelijk groot aantal van de voorlichtingsgroepen geeft aan dat het een wisselend aantal lesuren (soms 1, soms 2) voor de voorlichting nodig heeft. Overigens lijkt hier (na toetsing) geen verband te liggen met het feit dat een aantal groepen aangeeft dat scholen steeds minder flexibel zijn.

1.5. Bereikte leerlingen

Het aantal bereikte leerlingen op het totaal aantal leerlingen ligt in absolute zin aan de lage kant. Per jaar bereiken de groepen gemiddeld 5,5% van de totale leerlingenpopulatie in Nederland. Als we uitgaan van het gemiddelde van 4,7 jaar dat een leerling op school doorbrengt, kunnen we zeggen dat gemiddeld 26% van alle leerlingen minstens één keer tijdens schooltijd met voorlichting in aanraking komt. Dit is slechts een indicatie. Kanttekeningen zijn dat niet iedere leerling even lang in het onderwijssysteem zit en dat er geen rekening is gehouden met de aanwas van nieuwe leerlingen en de variabiliteit van de leerlingeninstroom, de onderwijsloopbaan van de leerlingen en het aantal voorlichtingen. Het percentage bereikte leerlingen per werkgebied van de voorlichtingsgroepen ligt over het algemeen iets hoger. Een tweetal voorlichtingsgroepen steken daarbij ver boven het landelijke gemiddelde uit (respectievelijk 19 en 11%). Deze percentages laten echter niet veel conclusies toe, omdat de spreiding van de groepen per werkgebied verschillend is.

1.6. Overige publiciteit

Evenementen doen het goed als het gaat om (overige) publiciteit voor voorlichting. 46% geeft aan dat men gebruik maakt van speciale evenementen. Maar ook bij de 31% 'andere' momenten van publiciteit noemen de groepen elf keer een festival en twee keer een infomarkt. Presentatie bij introductiebijeenkomsten van hogescholen of universiteiten komt slechts vier maal voor. Interviews scoren op 42%.

2. De voorlichtingsgroep

2.1. Personeel

In totaal zijn in Nederland ongeveer 350 voorlichters actief. Daarnaast is een aantal groepen in een startfase (drie groepen) of de fase van een doorstart (één groep). Iets meer dan de helft van de voorlichters is man, 40% is vrouw. Een derde is 25 jaar of jonger, ruim een kwart tussen de 25 en 30 jaar, iets minder dan een kwart tussen de 30 en 50 jaar en 8% ouder dan 50 jaar. Hbo'ers zijn met 30% het best vertegenwoordigd, gevolgd door academici met 16%. Mbo'ers volgen met 13%, vwo'ers met 4%, havo'ers met 2% en vmbo'ers met 1%.

De groep is opvallend wit: 80% van de voorlichters is blank. 24 voorlichters zijn biseksueel, drie heteroseksueel, twee zijn transeksueel en twee travo. Alle overigen zijn homoseksueel of lesbisch.

Als we kijken naar hoe lang voorlichters bij de groep blijven, blijft 20% van de voorlichters één tot twee jaar voorlichting geven. Dit betekent dat de groepen per jaar zo'n zeventig nieuwe voorlichters moeten werven om hun aantal op gelijk peil te blijven houden.

De inzet van voorlichters is zeer verschillend. In onderstaande tabel is deze geïndiceerd door het bereik af te zetten tegen het aantal voorlichters en het aantal uren voorlichting. De tabel laat ook zien dat het aantal voorlichtingsuren onafhankelijk lijkt te zijn van het bereik. Voorlichters van groep 18 besteden ongeveer 45 uur per jaar aan voorlichting, maar voor bijvoorbeeld groep 25 is dit 2 uur. Met deze tabel is verder een zeker inzicht te verkrijgen hoeveel voorlichtingsuren er nodig zijn om het bereik te vergroten. Zo heeft groep 6 voor 1 uur voorlichting 4 voorlichters nodig. Het bereik met 1 voorlichting (dus ongeveer 30 leerlingen) vergroten, resulteert in 4 extra voorlichtingsuren. Hiermee moeten we wel de kanttekening plaatsen dat de cijfers afhankelijk zijn van het bereik, het aantal voorlichters per voorlichting en het aantal uren voorlichting. De berekening is gebaseerd op het maximale bereik en het gemiddelde aantal uren en het gemiddelde aantal voorlichters per voorlichting, zodat deze berekening een vertekening laat zien.

Voorlichtingsgroep	Bereik (absoluut)	Bereik (%)	Aantal klassen	Voorlichtingsuren
voorlichtingsgroep 1	3000	5,3	120	15,00
voorlichtingsgroep 2	1500	4,1	60	15,00
voorlichtingsgroep 3	200	0,3	8	-
voorlichtingsgroep 4	500	0,7	20	-
voorlichtingsgroep 5	200	0,3	8	-
voorlichtingsgroep 6	1500	1,3	60	24,00
voorlichtingsgroep 7	200	??	8	6,40
voorlichtingsgroep 8	1500	1,3	60	20,00
voorlichtingsgroep 9	2500	??	100	25,00
voorlichtingsgroep 10	7500	5,4	300	24,32
voorlichtingsgroep 11	1500	1,1	60	25,71
voorlichtingsgroep 12	500	0,4	20	10,00
voorlichtingsgroep 13	2000	1,1	80	20,00
voorlichtingsgroep 14	2400	1,3	96	19,20
voorlichtingsgroep 15	500	0,3	20	2,11
voorlichtingsgroep 16	200	1,0	8	4,00
voorlichtingsgroep 17	200	0,1	8	-
voorlichtingsgroep 18	1500	1,1	60	45,00
voorlichtingsgroep 19	1500	1,1	60	25,71
voorlichtingsgroep 20	3000	2,2	120	15,00
voorlichtingsgroep 21	500	0,4	20	6,67
voorlichtingsgroep 22	500	0,4	20	13,33

voorlichtingsgroep 23	200	0,1	8	3,43
voorlichtingsgroep 24	10962	19,3	400	33,33
voorlichtingsgroep 25	1500	0,4	60	2,00
voorlichtingsgroep 26	0	0	-	-

Tabel B: Overzicht bereik, aantal klassen en voorlichtingsuren

Klassen = aantal leerlingen / 25; voorlichtingsuren = (klassen * gemiddeld aantal uren per voorlichting * aantal voorlichters per voorlichting) / aantal voorlichters (feitelijk het aantal uren voorlichting per voorlichting per jaar). Voor de berekening is uitgegaan van het maximale bereik. In de berekening wordt niet rekening gehouden met andere voorlichtingen dan voorlichtingen aan leerlingen (bijvoorbeeld docententeams).

Voorlichters blijven met name gemotiveerd om hun werk te doen door middel van teambuilding, feedback en samen leuke dingen doen. Tegelijkertijd scoort onderlinge feedback als instrument tot deskundigheidsbevordering niet erg hoog (40%). Volgens op de motivatieladder zijn: financiële vergoeding en cadeaus, training en deelname aan een breder netwerk, en het hebben van eigen inbreng. De vergoedingen voor voorlichters liggen met name op het niveau van reiskostenvergoeding (96%). Veel lager scoren vrijwilligersvergoeding en cadeautjes (beide 20%).

De werving van nieuwe voorlichters gaat voor 81% via persoonlijk aanspreken. Daarop scoren de groepen ook het hoogst als het gaat om wat zij als meest effectief ervaren (75%). Persoonlijk aanspreken en mond tot mond reclame helpt het beste om mensen warm te maken. Evenals bij de werving van scholen schatten de groepen de effectiviteit van wat zij doen stevast lager in. Het grootste verschil is te zien bij advertenties op de website (feitelijk 65% en effectief 29%) en in een eigen magazine (feitelijk 46% en effectief 8%). Ook de categorie posters en flyers vertoont een aanzienlijk verschil (feitelijk 42% en effectief 17%). Ruim een kwart heeft alternatieven.

Groepen vragen aan voorlichters enige eisen. *Bovenop liggen*: kunnen omgaan met groepen (100%), persoonlijk durven zijn (92%) en inzicht in eigen persoonlijkheid (88%). Kennelijk is het voor groepen belangrijk dat voorlichters een verbinding kunnen leggen tussen authenticiteit en groepsdynamica. Mogelijk houdt dit verband met dat men ervaringsdeskundigheid als een hoge meerwaarde van de voorlichter ziet. Volgend zijn: deelname aan de trainingen (72%), de coming out hebben gehad (68%) en kennis van LHBT-leefstijlen (52%). De eerste en derde geeft aan dat men in de tweede plaats van het eisenpakket bij voorlichters didactische bekwaamheid belangrijk vindt. Opvallend laag scoort een visie op homoseksualiteit hebben (16%). Men zou een dergelijke visie van voorlichters verwachten in geval men homoseksualiteit op scholen acceptabel wil maken. Dit zou erop kunnen wijzen dat men vooral wil informeren over homoseksualiteit. Leeftijd en opleiding is niet zo'n issue (beide 8%), mogelijk zwakken voorlichtingsgroepen hun eisen af door gebrek aan voorlichters.

De eisen die groepen aan voorlichters stellen om van aspirant voorlichter volwaardig lid te kunnen worden, verschillen sterk van minder naar meer: helemaal geen, gewoon meedoen, een klik hebben, slagen in de proefperiode, motivatie, openheid van de voorlichter, eigen

ervaringen van de voorlichter, goede spreekvaardigheid en gevoel voor leerlingen. Het slagen in de proefperiode wordt wel het meest genoemd, maar ook die inwerkperiode wisselt voor voorlichters sterk: van helemaal niet tot een jaar. De meeste groepen zien bij de inwerkperiode het zwaartepunt van deskundigheidsbevordering liggen (92%). Volgend op deskundigheidsbevordering zijn de training van de werkgroep Landelijke Training Voorlichting (64%) en deelnemen aan de landelijke voorlichterdag (64%). Eigen trainingen scoren op 48%, maar feedback van voorlichters onderling weer relatief laag (40%).

2.2. Coördinatie

Iets meer dan de helft van de groepen ervaren coördinatie door één persoon als noch makkelijk, noch moeilijk (58%). Over de overdracht van de coördinatie wordt verschillend gedacht. Meer dan de helft vindt dat dit goed geregeld is: goede inwerking, goede verdeling van taken, meerderen zijn op de hoogte van de taken van de coördinator en er is goede documentatie. De andere groepen lijken bij de overdracht met name als knelpunt te zien dat er niet andere mensen zijn die voor de coördinatie zoveel tijd hebben. De helft van de groepen heeft bij vertrek van de coördinator een draaiboek.

2.3. Zelfreflectie

Sterke kanten

Verreweg hun sterkste kant zien de groepen bij hun voorlichters liggen. De voorlichters zorgen voor laagdrempeligheid, variatie, diversiteit, soms functionele deskundigheid, maar vooral ervaringsdeskundigheid en persoonlijke verhalen. Ook bij betrokkenheid op leerlingen vinden de groepen zichzelf hoog scoren: verhalen en belevingswereld van de voorlichters sluiten vaak goed aan op de leerlingen en voorlichters stellen zichzelf voor alle mogelijke vragen open. Vraaggericht werken is de derde meest voorkomende sterke kant, meestal gaat het dan om het interactieve karakter van de methode, waardoor de voorlichter de les flexibel kan vormgeven. Tien groepen zijn er ook van overtuigd dat men een goed programma heeft. Goede relaties (met name met scholen), inbedding van de voorlichting en praktische flexibiliteit worden een aantal keren genoemd.

Zwakke kanten

Ook wat betreft zwakke kanten denken de groepen met name aan hun voorlichters en, daarbij, hun teamverband. Vooral (dertig keer) noemt men het te kleine aantal (jonge) voorlichters, de regelmatige uitval van voorlichters, de moeite die het kost om als groep een evenredig aantal mannen en vrouwen te kunnen inzetten, de inzetbaarheid en flexibiliteit en de onervarenheid van voorlichters. Het hebben van een beperkt programma en gebrek aan informatiemateriaal zien twaalf groepen als een zwakke kant. Methodes zijn te eenzijdig,

beperkt, verouderd, te standaard. Bovendien is er weinig tijd voor de ontwikkeling van nieuw materiaal. Informatiemateriaal om achter te laten is er vaak niet (ook al laat 36% van de groepen wel informatiemateriaal achter). Minder genoemd als zwakke kanten zijn: een gebrek aan inbedding van de voorlichtingslessen, de onzekerheid van financiën en afstemming met scholen.

Meerwaarde

Groepen zien de sterke persoonlijke betrokkenheid van voorlichters eveneens als meerwaarde van hun lessen ten opzichte van wat een school aan het thema zou kunnen doen. Daaropvolgend wordt het eigen programma als van meerwaarde gezien. Met name de eigen methodes vinden de groepen belangrijk. *In mindere mate van meerwaarde* vinden de groepen de mogelijkheden die voorlichters aan leerlingen kunnen bieden om zich te identificeren, vooral doordat men voor het eerst een homo in levenden lijve kan ontmoeten, en het feit dat voorlichters van buiten komen, waardoor de leerlingen meer zouden durven vragen.

2.4. Samenwerking

Bijna de helft van de groepen werkt op de één of andere manier samen met GGD's. Meer dan een kwart werkt samen met een organisatie als een antidiscriminatiebureau of een andere organisatie. Die andere organisaties wisselen sterk: gemeente, politie, sportorganisatie, jongerenorganisatie, abortusorganisatie, welzijnsorganisatie of schoolbegeleidingsorganisatie. Iets meer dan 40% werkt niet samen met een andere organisatie.

3. De inhoud

3.1. Visie

Als het gaat om een bewuste reflectie op seksuele diversiteit, voorlichting en doelen, dan scoort de reflectie op doelen met 62% het hoogst. Een derde van de groepen heeft een expliciete visie op voorlichting en een kwart op seksuele diversiteit. Bij doelen staat bovenaan dat men wil informeren over homoseksualiteit, vooroordelen wil wegnemen en het onderwerp bespreekbaar maken. Minder voorkomend zijn de bevordering van een positieve attitude bij de leerlingen, het creëren van verantwoordelijkheidsbesef bij leerlingen en het scheppen van bewustzijn wat het betekent om anders behandeld te worden.

3.2. Thema's

'Coming-out' staat bij de voorlichtingslessen als onderwerp bovenaan. Een kwart van de groepen motiveert dat ze dit thematisch doet en niet zozeer om alleen het eigen verhaal te kunnen vertellen. Dat komt overeen met de reflectie op de doelen van de voorlichting, waarbij de meeste groepen aangeven vooral informatie over homoseksualiteit te willen verstrekken en vooroordelen te willen wegnemen. Stereotypen wegnemen en discriminatie (pesten, schelden) tegengaan, zijn onderwerpen die daarop in frequentie volgen. Specifieke thema's bij homoseksuele relaties (trouwen, kinderen krijgen, seks) komen veel minder aan de orde. Daarin sluit de voorlichtingsles enigszins aan bij thema's waarbij men uitgenodigd wordt. Seksuele vorming staat hierbij bovenaan de lijst (met 81%), gevolgd door discriminatie (77%).

3.3. Inbedding

De inbedding is beperkt. Slechts in een aantal gevallen maakt de les deel uit van een breder traject. Van dat kleine aantal is een enkele groep die zegt dat het voortraject inhoudt dat men met de school een voorbereidend gesprek heeft over de ervaringen met seksuele diversiteit (anderen doen dit per e-mail). Twee groepen geven aan dat hun voorlichtingsles onderdeel van een breder project is, wel of niet zelf georganiseerd. Eén groep geeft aan dat zijn voorlichtingsles onderdeel van een lessenserie is. De reeds beperkte inbedding is dus ook meer als themaspecifiek te typeren, dan dat ze verbindingen legt met bredere thematiek, schoolvisie en schoolbeleid en de sociale sfeer op school. Overigens geven groepen aan dat ze voor scholen zeer tegemoetkomend zijn om maar te kunnen binnenkomen. Dan kan erop wijzen dat voorlichtingsgroepen hun handen vol hebben aan het binnenkomen bij scholen. Wel is er een (wederom klein) aantal groepen dat gebruik maakt programma's waardoor het thema breder en langduriger in de school verankerd wordt. Acht groepen (31%) werken samen met *Gay&Straight Alliances* (GSA's) en vier groepen trainen ook docenten. Drie groepen noemen ook (slechts) dat zij inbedding gebruiken als argument om bij nieuwe scholen binnen te komen.

Mogelijk is de feitelijke contactpersoon in de school een reden waarom voorlichting moeizaam wordt ingebed. In de meeste gevallen zijn de contactpersonen individuele docenten (92%). Functionarissen die voorlichting beter zouden kunnen inbedden, zoals het decanaat en de directie scoren op ongeveer een derde, terwijl andere schoolfunctionarissen (zorgcoördinator, veiligheidscoördinator en mentoren) op gemiddeld iets meer dan een kwart zitten.

Over het algemeen zien groepen inbedding niet als hun sterke kant. Drie groepen benoemen inbedding als een sterke kant. Zes keer wordt gebrek aan inbedding als een zwakke kant benoemd. Wanneer de groepen ze als een sterke kant ervaren, noemen zij de verbinding met het thema 'discriminatie'. Bij zwak noemt men: een lesuur is te kort voor alles dat we

zouden willen bespreken, de school bereidt zich niet voor op de les en zorgt niet voor een follow-up, en we hebben geen tijd om ons met inbedding in groter verband bezig te houden.

Ook van de kant van scholen is er geringe voorbereiding: slechts twee groepen geven aan dat hun scholen zich altijd voorbereiden, de meesten geven aan 'soms'. Het gaat dan om een voorbereidende les, dat men leerlingen van tevoren vragen laat opschrijven of dat men de voorlichting in een projectweek opneemt.

Stellen de groepen voorwaarden aan de school bij de les? 54% van de groepen stelt voorwaarden, maar daarbij stelt slechts één groep een inhoudelijke voorwaarde: dat de school voor veiligheid en respect in de school moet zorgen als de groepen niet langer op school zijn. Andere voorwaarden zijn facilitair, financieel en organisatorisch van aard. Sommigen zijn bang dat het stellen van voorwaarden belemmerend kan werken en dat men de eigen verantwoordelijkheid van scholen niet wil verstoren.

Mogelijk draagt de aanwezigheid van de docent tijdens de les bij aan inbedding doordat hij op die manier beter vervolg aan de les kan geven, hoewel hiervoor nog geen aanwijzingen zijn. Over die aanwezigheid denken de voorlichtingsgroepen verschillend. Bij 72% van de voorlichtingen is de docent aanwezig. Ongeveer een kwart van de voorlichtingsgroepen zegt dat dit niet gewenst is. Opvallend is dat in alle gevallen waar de docent soms aanwezig is, men die aanwezigheid liever niet heeft. Als men liever geen docent erbij heeft, is dat omdat men vooral bang is dat leerlingen in openheid gehinderd worden.